

ATATÜRK'ÜN EĞİTİME VERDİĞİ ÖNEM VE İNEBOLU'DA EĞİTİM DURUMU

Yrd. Doç. Dr. Bekir Türkmen

Türkiye Cumhuriyeti M. Kemal'in ileri görüşlülüğü sayesinde eğitim konusunda çok erken meşgul olmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında yürütülen Milli Mücadele sırasında Atatürk'ün binlerce, onbinlerce Türk çocuğunu kurtaran ve toplumumuzun geleceğini güvenli hale getiren iki uygulamasından bahsetmek istiyorum. Toplumun yarısını demek olan çocuklarla ilgili olarak 10 Haziran 1921 tarihinde Türkiye'deki korunmaya muhtaç çocukların tamamını içeren ve merkezinin Ankara'da olmasını istediği Çocuk Esirgeme Kurumu'nun açılması direktifini vermiş ve konuyu yakından izlemiştir.

İkinci ve belki de en önemli gelişine ise bundan 15 gün sonra (16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında) Maarif Kongresi'ni toplamış, yurdun her tarafından kadın ve erkek 250'den fazla öğretmenin katılımını sağlamış, cepheden gelerek kongreyi açmış, kongrede çok önemli bir açış konuşması yapmış ve ayrıca teker teker öğretmenlerin elini sıkmıştır. Kongreden Türkiye'nin milli maarifini kurmasını istemiş ve "Şimdiye kadar izlenen tahsil ve terbiye yöntemlerinin milletimizin gerileme tarihinde en önemli etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin batıl inançlarından, doğuştan sahip olduğumuz özelliklerle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, Şark'tan ve Garp'tan gelebilen bilcümle etkilerden tamamen uzak, milli ve tarihi özelliklerimizle uyumlu bir kültür kastediyorum."1 demiş, sabır ve metanet tavsiye etmiş, öğretmenleri de kurtuluşun öncüleri olarak nitelemiştir. Kongrede ilkökul programları, ortaöğretim programları ve köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi gibi konular ele alınmıştır.

Atatürk Türk Eğitiminde İkiliği Kaldırmıştır.

"Osmanlı Devleti, Batılılaşma mecburiyetinde kaldıktan sonra kendi eski kurumlarına dokunmadan, onların yanısıra Batılı kurumları kurup desteklemeye başladı. Bu, hemen her alanda böyle oldu..."

Eğitim alanında bu ikilik çok daha çeşitli şekillerle ortaya çıkıyordu. Askeri okullar tarzında kurulan Batı örneğinde eğitim kurumları iyice yerleştikten sonra, XIX. yüzyılın ortalarına doğru Batı örneğinde ilk sivil okullar kurulmaya başlamıştı. İlk kurulan Batı

tipi okullar, Fransız örneğine göre örgütlenen Osmanlı Devlet dairelerine memur yetiştirmeye yönelikti. 1845'ten itibaren de Osmanlı eğitim sistemi, Batı eğitim sistemlerine göre ilk, orta ve yükseköğretim kademeleri olarak örgütlenmeye başlamış; sıbyan okullarını ilköğretim düzeyi kabul edip, orta ve yükseköğretim kademelerini kurma çalışmalarına başlamıştı.”² Konumuzla ilgili olarak dikkat edilecek olursa Eğitim Sosyologlarından İ. Hakkı Baltacıoğlu ve Prens Sebahattin okullarda; memurun nasıl yetiştirileceği konusuna zaman zaman vurgu yapmaktadırlar.

Sıbyan mektepleri ıslah olmayınca devlet “İbtidai” adlı ilkokulları kurmuş ve bunları modern ders araç ve gereçleri ile donatmaya ve modern öğretim yöntemlerini uygulamaya çalışmıştır.

Hem ortaöğretim hem de yükseköğretim işlevi yerine getiren ve vakıf kuruluşları olan medreselerden devlet desteğini çekmesine rağmen yaşamlarına devam etmişlerdir. Medreseler reform girişimlerini engellemiş ve askerlikten kaçmak için çok sayıda kişi medreselere hücum etmiş ve medreselerin yıkılışı hızlanmıştır. Batı tipi rüşdiye, idadi ve yüksekokullar da görevlerini yapmışlardır. Az-çok birbirine zıt hayat görüşünde insan yetiştirme söz konusu olmuş ve mektepli, medreseli ayrımı ortaya çıkmıştır. Sonra yüksek askeri okullar kendi liselerini (idadi) ve kendi ortaokullarını (rüşdiye) kurmuş olup; Bakanlıklar da kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi okullarını kurmuşlardır.

Atatürk 1923 Şubatı'nda İzmir'de halkla yaptığı sohbet toplantılarında” medreselerin o zamanki durumundan bahsederek, medreseler ve evkaf konusunda yapılacaklara karşı çıkanların, bunu ne hak ve yetkiyle yaptıklarını soruyor ve şöyle diyordu: Milletimizin, memleketimizin Darülrifanları olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın, erkek aynı surette oradan çıkmalıdır.”³ diyordu.

Muallime ve Muallimler Derneği'nin düzenlediği eğitim konferanslarından birinde eski Milli Eğitim Bakanlarından Hamdullah Suphi de haklı olarak “Ben bir tek maarif biliyorum; o da Devlet maarifidir... İstikamet bir, hedef bir, maişet ve terakki bir olmalıdır.”⁴ demiştir.

Öğretim Birliği

Atatürk, “büyük nutkunda 1923'leri anlatırken Cumhuriyet'in, ilanı, Hilafet'in ve Seriyeye Vekaleti'nin kaldırılması, medreselerin ve tekkelerin kapatılması v.s.. bazı hususların,

cahil ve gericilerin bütün milleti kışkırtmalarına yer vermemek için programlara konmadığını, bu sorunları halletmek için münasip bir zamanı beklediğini anlatmıştır.”⁵.

1 Mart 1924’te TBMM açış konuşmasında öğretimin birleştirilmesi konusunun önemine değinmiş ve 3 Mart 1924 tarihinde TBMM Şer’iye ve Evkaf Vekaletlerini kaldıran yasayı kabul etmiş, Tevhid-i Tedrisat Yasası görüşülmeye başlanmıştır. Yasa tasarısını sunanlar, Tanzimattan beri süregelen, iki eğitim, değişik fikir ve duyguda iki insan problemini çözeceğini, eğitim sisteminin artık bir millet yetiştireceğini söylüyorlardı. Kabul edilen kanunun maddeleri ile eğitim-öğretim ve bu alanın gözetim ve denetimi devletin yani Milli Eğitim Bakanlığı’nın sorumluluğuna geçmiş oluyordu.

Yasanın uygulanması sırasında Milli Eğitim Bakanı olan Vasıf Bey’in verdiği demeçte olduğu gibi artık “Türkiye’de bir tek terbiye, bir tek mektep, bir tek tedris” vardı. Medreseler de dahil olmak üzere bütün mektepler maarife devredildi.

Laik Eğitim

Kendi sıbyan mektepleri ve medreseleri kapatma karan olan Türkiye kendi sınırları içinde hiçbir mezhep ve dinin propagandasının yapılmasını istemiyordu. Bu noktadan hareketle Fransız okul ve kurumları denetlemeye alınmış, 1924 de Fransa’nın verdiği notaya Laik bir eğitimin dışında işlem yapılamayacağı, bazı okulların dini ayin ve ibadetlere çok yer ayırdığı,

- Yabancı okulların dini öğretim ve özel bir yerde ibadet yaptırabilecekleri, mabetlerin dışında heykel, tasvir ve haç bulundurmanın yasak olduğunu,

- Müslümanların ve başka mezhepten öğrencilerin dini ayinlere katılmalarının Bakanlıkça yasaklandığını⁶ görmekteyiz. Bunlar ve kadın – erkek herkesin eğitime tabi tutulmasının laik eğitim anlayışının 1937’den çok önceleri başlatıldığını göstermektedir.

Heyet-i İlmiye toplantılarından üçüncüsünde Talim ve Terbiye Dairesi’nin kurulmasının öngörülmesi önem arz etmektedir. Talim ve Terbiye Dairesi (22 Mart 1926) Bakanlık içinde yer almış ve şuralar toplanıncaya kadar önemli bir rol üstlenmiş ve bu rolünü hala etkin bir şekilde oynamaktadır.

Harf İnkılabı ve Millet mekteplerinin yeni harfleri halka öğretmesinin büyük halk kitlelerini hızla okur-yazar yaptığını asla unutmamak gerekir.

İsmet Paşa Millet mektepleri öğretmenlerine gönderilen “Türk Harflerinin Usul-ü Tedrisi” kitapçığının iyice okunmasını istemiş özetle de bu öğretimin yetişkin eğitimi olduğu ve buna göre öğretim yapılması gerektiği üzerinde durmuştur⁷.

Millet mektepleri her yıl 1 Kasım’da büyük ve eğlenceli törenlerle açılır ve başarılı olanlara diplomaları Mart ayında verilirdi. 1927 Okuma-yazma oranı genel olarak %10 iken bu oran 1935 yılında yani sekiz yıl sonra %20’lere çıkarılmıştır. Görüldüğü gibi artış sekiz yılda % yüzdür.

Dünya tarihinde eşi benzeri görülmeyecek ölçüde Atatürk eğitim konusuyla doğrudan ilgilenmiş eline tebeşiri alarak Başöğretmenlik yapmıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde Atatürk’ün ilke ve İnkılapları doğrultusunda Millet Mektepleri, Halk Okuma Odaları, Gezici ve Sabit Kurslarla örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerine etkin bir şekilde devam edilmiştir.

Bugün Türkiye okullaşma oranları itibariyle; okulöncesi eğitimde % 9’lara, ilköğretimin, I.kademesinde %98’lere ikinci kademedede %80’lere, ortaöğretimde %70’lere, yükseköğretimde ise %25’lere doğru hızla ilerlemektedir.

Bizim ilköğretim düzeyinde (Zorunlu Eğitimde) okullaşma oranı hedefimiz % 100’dür. Ortaöğretimde ise oranı çekebildiğimiz kadar yukarı çekmektedir. Böylece ülkemiz daha çağdaş bir görüntü yakalayacak, sosyo-ekonomik ve kültürel bakımdan hak ettiği yerde olacaktır. Eğitim yalnız okullarla, örgün eğitim kurumlarıyla sınırlandırılmaz. Eğitim; ailede, okulda, işyerinde, sokakta ve her türlü etkinlikte (sergi, gezi, piknik v.b) devam etmektedir. Bütün bu kavram ve uygulamaların içinde toplu ve aynı standartta olmasa bile öğrenme vardır. Başka bir ifadeyle eğitimde hedef kitle Atatürk’ün uygulama ve direktiflerinden de anlaşılacağı gibi toplumun tamamıdır.

Eğitim Programları

M. Kemal’in büyük zaferini kutlamak üzere İstanbul’dan Bursa’ya giden kalabalık bir öğretmenler grubu ile Bursa öğretmenlerine Şark Tiyatrosu’ndaki gece toplantısında Atatürk: “Görülüyor ki, en önemli ve feyizli görevlerimiz milli eğitim işleridir. Milli eğitim işlerinde kesinlikle zafere ulaşmak lazımdır. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak bu şekilde olur. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek vücut ve tek düşünce olarak esaslı bir program üzerinde çalışması lazımdır. Bence, bu programın iki esaslı noktası vardır:

1- Sosyal hayatımızın icaplarına uygun olması,

2- Çağın gereklerine uymasındır8 demek suretiyle nasıl bir eğitim programı sorusuna asırlarca geçerli olacak somut ve açık bir cevap vermiştir.

Atatürk Milli Eğitim Programlarını bizzat incelemiş, düzeltmiş ve üzerinde durmuştur. Programın ve milli eğitim politikasının temel taşının cahilliğin yok edilmesi olduğunu vurgulamıştır. Öğretmenlere ve öğretim üyelerine düşen görevi irdelemiştir.

İnebolu'da Eğitim Durumu

Türkiye'de okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin kaydedilmesinde; Milli Mücadele sırasında bile konuyla Atatürk'ün bizzat ilgilenmesi, daha sonraki direktifleri, Heyet-i İlmiye'nin üç aşamalı çalışma ve açıklamaları ile Tevhid-i Tedrisat'ın temel teşkil ettiğini vurgulamakta yarar vardır.

Yapılan bilimsel araştırmalara göre Türkiye'de kızlarımızın okullaşma oranı düşüktür. Kızlarda okullaşma oranının düşük olmasının başlıca nedenleri:

“1- Kız çocukların eğitimine aile ve toplum tarafından yeterli destek verilmemektedir.

2- Kız çocukları aileleri tarafından erkek çocuklara oranla ikinci plan da tutulmaktadır.

3- Kız çocukları erken yaşlarda evlendirilmektedir.

4- Bazı dağınık yerleşim birimlerinde ulaşım imkanları kısıtlıdır.

5- Bazı aileler tarafından doğan kız çocuklarının nüfusa kaydı yaptırılmamaktadır.

6- Çok sayıda çocuğa sahip ailelerde, gelir yetersizliği nedeniyle eğitim harcamaları için tercih erkek çocuklar lehine kullanılmaktadır.

7- Kız çocukları aile içinde ikinci anne olarak düşünülmektedir.”9

Öğretim Kademelerine Görev Okullaşma ve Eğitim

İnebolu, okulöncesi eğitimin okullara dağılımı bakımından olumlu bir görüntü arz etmektedir. Zira; İsmet Paşa, Karadeniz İlkokulları ile Atatürk İlköğretim Okulu ve Kız Meslek lisesi'nin anasınıfları bulunmaktadır. Bu anasınıflarından 1996-1997 eğitim-öğretim yılı itibariyle toplam 56 öğrenci bulunmaktadır. Çocukların ilköğretime hazırlanması, toplumsallaşmaları ve çalışan annelerin sorunlarının çözümünde birinci derecede önem taşıyan okulöncesi eğitim uygulamalarının daha da yaygın hale

getirilmesi gerekmektedir. Bu konuda fiziki mekan ve öğretmen sorunu yok, talep az ise toplumumuzun geleceğinin teminatı olan çocukların okulöncesi eğitimden geçirilmesi için ailelerin bunu talep eder hale getirilmesi gerekir. Bu da; ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi ve aile eğitimi konularıyla yakından bağlantılıdır.

İlköğretimde; Türkiye genelinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 1995-1996 eğitim – öğretim yılı itibariyle 32’dir. İnebolu’da ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 1996-1997 eğitim-öğretim yılı itibariyle 27’dir. İnebolu bu bakımdan şanslı bir konumdadır. Bu oran, şu anda il emrine atanıp seminerde olan sınıf ve branş öğretmenlerinin 1997-1998 öğretim yılında ilçelerdeki görevlerine başlamalarından itibaren İnebolu lehine daha da iyi bir duruma gelecektir.

Ortaöğretimde (Genel Lise, mesleki ve teknik lise bazında) ise; İnebolu’da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 10 (9.79) civarındadır. Türkiye genelinde ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 26’dır. (Bu rakamlar Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü Fikri Yazan ve İnebolu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü Osman Yılmaz’dan telefon ve faksla elde edilmiştir.) Görüldüğü gibi Türkiye geneli bakımından İnebolu başarıya temel teşkil edecek bir avantajlı noktadadır. Komşu il Çankırı’da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da İnebolu’da olduğu gibi 10 civarındadır. Öğretmen başına Çorum ve Yozgat’ta 16 öğrenci düşmektedir. Antalya’da ise bu rakam 15’tir. Ancak Yozgat’ın 10, Antalya’nın 14 köyünde lise bulunmaktadır. 10 Yükseköğretimde ise; İnebolu ilçemiz doğal, tarihi ve kültürel gerçeklerine uygun olarak bir gelişme kaydedecektir. Gazi Üniversitesi’ne bağlı Su Ürünleri Fakültesi’nin inşaatı devam etmektedir. Kastamonu altyapı ve yükseköğretim geleneği bakımından çoktan hak ettiği üniversiteye kavuşamamış olmakla birlikte, yükseköğretim kurumları bakımından üniversitesi bulunan birçok ilden daha ileri durumdadır. Bilindiği gibi köklü bir Eğitim Fakültesi, Meslek Yüksekokulu, Beden eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu’na sahiptir. Orman Fakültesi binası Valilik ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nce temin ve Üniversitemize teslim edilmiş olup, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında öğretime başlayacaktır.

Yükseköğretim Kurumları ülke kalkınmasına ivme kazandıracak özelliklere sahip üst düzey bilim yuvalarıdır. Bu kurumlar; sadece bölge ve il kalkınmasında değil ilçelerin gelişip toplumsallaşmasında da önemli bir işleve sahiptirler.

Her düzeydeki okullar için geçerli olmak koşuluyla, öğretim kadrolarının sınırlı çevreden oluşması ulusal, evrensel ve dış değerlere kapalılığı da beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan öğretim kadrolarının oluşumunda, eğitimin kaynaştırma işlevinin önemli olduğu hususu daima göz önünde tutulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

- 1- Kadınlarda okullaşma oranının yükseltilmesine Türkiye genelinde ve ilçemiz İnebolu’da hız verilmelidir.
- 2- Okulöncesi eğitim istekli tüm ailelerin ihtiyacını karşılamalı giderek tüm çocukları içerecek yaygınlık ve etkinlik kazanmalıdır.
- 3- İnebolu Su Ürünleri Fakültesi’nin yanısıra ilçenin Turizm potansiyelini geliştirecek ve buna katkıda bulunacak nitelikte programları içeren bir Meslek Yüksekokulu açılmalıdır.
- 4- İnebolu’ya Kahramanlığının, Milli Mücadele’ye katkısının ve Atatürk İlke ve İnkılaplarına sadakatinin karşılığının her düzeyde okullaşma oranının arttırılmasıyla verilebileceği kanısındayım.

---

1 Atatürk’ün Kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı 37, Ankara, 1990, s. 14-15.

2 Mustafa ERGÜN, Atatürk Devri Türk Eğitimi, A.Ü.D. ve T. Coğ. Fak. Yayınları No: 325, Ankara, 1982, s.45.

3 Mustafa Ergün, a.g.e., s. 47.

4 Mustafa Ergün, a.g.e., s. 48.

5 Mustafa Ergün, a.g.e., s. 49.

6 Mustafa Ergün, a.g.e., s.55-56.

7 Mustafa Ergün, a.g.e., s. 103.

8 Atatürk’ün kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı 37, Ankara, 1990, s. 28.

9 Türkiye’de Anne ve Çocukların Durum Analizi, T.C. Hükümeti UNICEF işbirliği Programı, Ankara, 1991, s.187.

10 Bekir TÜRKMEN, “Ülkemiz Eğitimi İçinde Çankırı’ya Genel Bir Bakış”, Duygu Dergisi, Sayı I, s. 9 v.d.

<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-44/aturkun-egitime-verdigi-onem-ve-ineboluda-egitim-durumu>